

Pensioenen: de valkuil voor het nieuwe kabinet

4 juni 2002 | Het Financieele Dagblad

Door: Boot, A.

Arnoud W.A. Boot

Demissionair minister van Financiën en nu VVD-partijleider Zalm heeft een belangrijke rol bij de formatie van de nieuwe regeringscoalitie CDA-LPF-VVD. Hij heeft meteen een dossier waarop hij ambitie en actie kan tonen. Pensioen klinkt minder urgent dan de verkiezingsthema's zoals migratie, veiligheid en politie, onderwijs, zorg en files, maar schijnt bedrieglijk. Als er één valkuil is voor het nieuwe kabinet dan zijn het wel de pensioenen.

Paars heeft op het pensioenvlak het een en ander gedaan. Op het eerste gezicht lijkt ook op dit terrein het succes van paars beperkt. Pensioenfondsen opereren nog steeds als nogal wazige instituties in de economie. Ze zijn niet echt grijpbaar. Transparantie is beperkt, zowel in berichtgeving aan pensioengerechtigden als in de prestatiemeting. De contracten die pensioenfondsen hebben met de betrokken partijen zijn niet hard en zakelijk; de pensioenaanspraken van eenieder zijn onzeker - indexatie staat op de tocht - en de bijdragen en verantwoordelijkheid van de werkgevers zijn ook onderwerp van discussie.

Tegelijkertijd hebben pensioenfondsen een hele beschermde positie; de meesten onder ons zijn gedwongen ons aan te sluiten bij een bepaald pensioenfonds. Hetzelfde geldt voor ondernemingen in bedrijfstakken; zij vallen veelal verplicht onder het bedrijfstakpensioenfonds.

Deze status-quo is bestendigd onder paars. Er is een formule gevonden die de beschermde positie van pensioenfondsen, de gedwongen winkelnering, acceptabel maakte naar de op een vrije markt gerichte autoriteiten in Brussel. Verder heeft paars een compromis gesloten met de verzekeraars die zich ook graag op deze markt begeven - de zogenoemde taakafbakening tussen pensioenfondsen en verzekeraars. Het is heel makkelijk om deze moeizame ontwikkelingen te zien als het falen van het paarse kabinet. Marktwerking en de belangen van de consument stonden hoog in het vaandel. De gang van zaken in pensioenland laat noch marktwerking zien, noch is het belang van de consument onderwerp geweest van beleid. Toch ben ik geneigd tot een wat positievere interpretatie.

We hebben onder paars geen onverhoedse veranderingen doorgevoerd in pensioenland die de belangen van de consument dramatisch zouden hebben aangetast. Het gevaar van dit laatste mag niet worden onderschat: de toestanden bij de Nederlandse Spoorwegen zouden in het niet gevallen zijn bij de chaos die op pensioengebied had kunnen ontstaan. De toestanden in Engeland na liberalisering van het pensioensysteem spreken boekdelen. Commerciële marktpartijen slaagden er in pensioenaanspraken van hele bevolkingsgroepen te ontmantelen en om te zetten in torenhoge winsten voor eigen aandeelhouders. Wie denkt dat dit in Nederland niet was gebeurd - wij zijn immers een beschaafd land - komt bedrogen uit. De Nederlandse commerciële levensverzekeringsmarkt was (en is gedeeltelijk nog steeds) volstrekt bedorven door verzwegen kostenstructuren op koopsommen en andere pensioenproducten oplopend tot wel dertig procent van de inleg. Niet voor niets behoren de levensverzekeraars tot de meest winstgevendende ondernemingen van het afgelopen decennium.

Dus een pas op de plaats als het over marktwerking gaat, is terecht. Maar de status-quo zal geen lang leven beschoren zijn. De belangrijkste belemmering van het huidige systeem vanuit de consument gezien, is het volstrekte gebrek aan flexibiliteit, zonder dat hij er eenduidige aanspraken voor terugkrijgt.

We leven in een dynamische wereld waarin mensen steeds meer individueel bepaalde wensen hebben. Mensen werken niet meer levenslang in een bedrijf of bedrijfstak. Zij willen bijvoorbeeld vervroegd uittreden. Sommigen willen extra snel of juist langzamer pensioen opbouwen. Misschien wil de moderne werknemer het wel helemaal zelf doen. Dit staat op gespannen voet met de eenheidsworstgedachte waarop het huidige systeem is gebaseerd. De grijze golf zet de financierbaarheid van het stelsel verder onder druk. Maar ook vanuit Europa zijn er

bedreigingen. De pensioenproblematiek staat op de Europese agenda, en het is niet vanzelfsprekend dat de vooralsnog gedoogde Nederlandse structuur geaccepteerd blijft. Integendeel, als de pensioenmarkt werkelijk een Europese markt wordt, dan zullen nationale onderonsjes zoals het Nederlandse systeem zwaar onder vuur komen te liggen.

Veranderingen zijn nodig. Vooral is nodig dat we ons pensioensysteem in alle objectiviteit, inderdaad zonder rookgordijnen van gevestigde belangen, tegen het licht houden. De inzet moet zijn om de sterke punten van ons pensioensysteem te behouden. Een belangrijke rol voor collectieve regelingen is er daar één van. Deze zijn vele malen goedkoper dan individuele regelingen. Pensioenregelingen op bedrijfsniveau zullen dus niet verdwijnen. Maar wel de automatische koppeling van uitvoerend pensioenfonds en pensioenbestuur (de sociale partners die een pensioenregeling opstellen).

De gedwongen winkelering zal daarmee doorbroken worden. Een zakelijke uitbesteding zal aan populariteit winnen, maar in dat spel kunnen de bestaande pensioenfondsen een belangrijke rol spelen en kunnen zij ontsnappen aan allerlei beperkingen die ze nu kennen uit hoofde van hun bevoorrechte positie. Daarnaast zal er meer ruimte komen voor puur individuele producten, bijvoorbeeld voor de bekende koopsommen. Maar ook daar zullen collectieve regelingen een belangrijke rol spelen. De Amerikaanse ervaring laat zien dat collectieve regelingen via bijvoorbeeld Tiaa Creff een kostenniveau hebben dat minder dan een kwart bedraagt van dat van een (zwaar adverterende) niet-collectieve aanbieder.

Voor het nieuwe kabinet ligt hier een taak, het moet vanaf dag één het pensioendossier serieus nemen. Doet het dat, dan heeft Nederland in Europa op het gebied van pensioenen een voortrekkersrol. Laat het kabinet dit achterwege, dan zal ons pensioensysteem zwaar onder vuur komen te liggen, en het kabinet ook.

Prof. dr Arnoud W.A. Boot is hoogleraar financiële markten aan de Universiteit van Amsterdam en director van het Amsterdam Center for Corporate Finance.

Metadata

Publicatie Datum	dinsdag, 4 juni 2002 0:00
Auteurs	Boot, A.
Bron	Het Financieele Dagblad
Copyright Jaar	2002
Categorie	Optiek
Pagina Nummer	9
Volgnummer	2